

Strukturel racisme

fra forståelse til handling

Lærervejledning

Indhold

Projektet er udarbejdet af MUNDU - Center for global dannelse. MUNDU er en lille NGO i hjertet af Aarhus, der har skabt undervisning om den globale verden for børn og unge siden 1990.

Vores mission er at tilbyde engagerende undervisning om den globale verden, som bringer eleverne på banen og klæder dem på til at blive verdensborgere, der kan reflektere over, hvordan de selv har og kan have indflydelse på verdenssamfundet

Projektet er støttet af FRI Puljen er en del af Fundamental Rights Initiative, et samarbejde mellem Globalt Fokus og Nyt Europa og medfinansieret af EU

Introduktion	3
Vejledning til elevmaterialet	4
Del 1: <i>'Der er for mange af din slags': Racisme i nutidens Danmark</i>	5
Del 2: Ekstraopgaver til del 1	5
Del 3: <i>Hvad er et privilegie?</i>	6
Del 4: Afsluttende analyseopgaver	10
Hvordan passer projektet ind i fælles mål?	11
Udsagn til privilegiepakkeleg og -løb	14

Produceret af

Tekst og opgaver

Jonna Ørris

Didaktisk redaktør

Anne Hinke Kirkegaard

Grafik og opsætning

Katrine Brun Lunding

Introduktion

I 1971 tilskrev Danmark sig FN's konvention Afskaffelse af Alle Former for Racediskrimination, og med det forpligtede Danmark sig til at bekæmpe racisme. Alligevel er etnisk diskrimination og fordomme hverdagskost for personer med minoritetsetnisk baggrund i Danmark. I år 2023 udgav Institut for Menneskerettigheder den hidtil mest omfattende danske undersøgelse af racisme. Rapporten Oplevet Etnisk Diskrimination i Danmark afslører, at 8 ud af 10 minoritetsetniske personer i Danmark har oplevet diskrimination eller fordomme grundet deres etnicitet. Institut for Menneskerettigheder anbefaler, at der udarbejdes en handleplan mod racisme. En handleplan, der skal koordinere indsatser mod racisme på tværs af det danske samfund - fra nattelivet og boligmarkedet, til uddannelsesinstitutioner.

Uddannelsesinstitutioner har en afgørende rolle i kampen mod strukturel racisme og forskelsbehandling. Dette undervisningsmateriale afdækker, hvad racisme er, hvordan og hvorfor racisme stadig trives i Danmark, og sidst men ikke mindst, hvilken forskel vi alle kan være med til at gøre i kampen mod racisme. Undervisningsmaterialets formål er at styrke danske elevers forståelse af strukturel racisme og diskrimination samt øge deres bevidsthed om egne fordomme og bias for at fremme en anti-diskriminatorisk kultur i det danske samfund.

Omfang og overblik

Undervisningsmaterialet dækker over følgende:

- Introduktionstekst 'Der er for mange af din slags': Racisme i nutidens Danmark med tilhørende arbejdsspørgsmål
- Cases, som er en række personlige fortællinger om racisme med tilhørende arbejdsopgaver
- Øvelser i form af en privilegie-pakkeleg og løb, inklusiv en kort tekst om privilegier.
- Tre forskellige analyseopgaver.

Materialet kan bruges uafhængigt af hinanden. Du kan derfor vælge til og fra i det, som det giver bedst mening for netop din klasse, og den tid I har til rådighed. For at give eleverne de bedst mulige forudsætninger og lægge et solidt fundament for efterfølgende dialog, anbefaler vi, at I ikke springer tekst 1 'Der er for mange af din slags': Racisme i nutidens Danmark over.

Undervejs i forløbet finder du arbejdsspørgsmål, cases og andre opgaver, der alle er med til at engagere eleverne i emnet. Alle opgaver er skrevet åbent ift. arbejdsmetode, og du kan derfor vælge, hvad der giver bedst mening for din klasse. I afsnittet 'vejledning til elevmaterialet' kan du læse vores anbefalinger til brug af materialet.

Didaktiske overvejelser

Materialet er rettet mod 9. og 10. klasses elever og kan anvendes uden yderligere forberedelse. Forud for brug af undervisningsmaterialet anbefaler vi, at forløbet rammesættes, så det bliver tydeligt for eleverne, hvorfor de skal arbejde med emnet og ikke mindst hvordan.

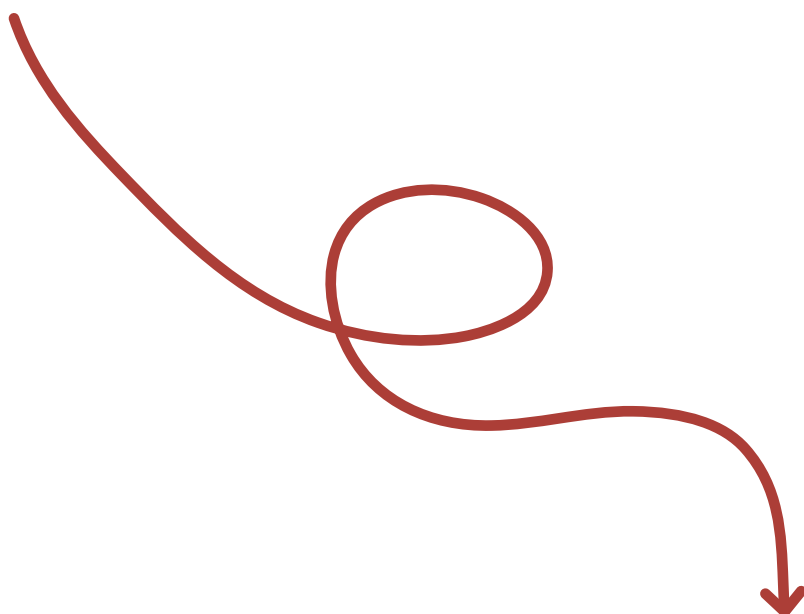
Undervisningsmaterialet er udviklet med afsæt i en dialogisk undervisningstilgang. Der arbejdes ud fra deisen, at viden ikke er et stabilt eller færdigt produkt. Materialet tager sit afsæt i den foranderlige og bevægelige dialog. Sammen med dine elever skal I på opdagelse og udforske andres tankemønstre og forståelser, lige så vel som jeres egne løbende vil blive udfordret. Som underviser er du derfor en del af forløbet sammen med dine elever. Gennem undervisningsmaterialet lægges

der vægt på at fodre elevernes nysgerrighed på dem selv, såvel som på omverdenen, frem for at komme frem til et bestemt facit. Som lærer har du en afgørende rolle i at facilitere en sund dialog med plads til refleksion, hvor nye perspektiver kan opstå. Eleverne skal arbejde med et, for nogle, svært og sårbart emne. Det er derfor vigtigt, at I sammen kan skabe et trygt rum for dialog.

Med det dialogiske perspektiv for øje er det vigtigt løbende at samle op og reflektere over/ diskutere den nye viden, eleverne har oparbejdet. De samtaler der afkommer heraf er en lige så vigtig del af undervisningsmaterialet som selve opgavebesvarelsenerne. Vi anbefaler derfor at der sættes god tid af til dette.

Vejledning til elevmaterialet

I dette afsnit gennemgås elevmaterialet. Til hver tekst eller opgave fremlægges dens formål, hvordan du kan bruge materialet og eventuelle noter til opsamling.

Del 1: 'Der er for mange af din slags': Racisme i nutidens Danmark

Denne tekst har til formål at introducere eleverne for emnet. Den er rammesættende for forløbet og lægger fundamentet for den viden, som eleverne skal bygge videre på gennem forløbet. Teksten har særligt fokus på strukturel racisme og udfordrer eleverne til at tænke kritisk over deres egen position.

Til teksten er der en række arbejdsopgaver. De er indsat efter hvert afsnit og har til formål at engagere eleverne i læsningen og den nye viden, de får med sig. Arbejdsspørgsmålene er konstrueret ud fra, at eleverne arbejder enten i par eller i grupper, da det med projektets formål for øje er vigtigt, at eleverne får sat forskellige perspektiver i spil, og at de øver sig i at italesætte disse. Du kan vælge, hvorvidt eleverne først læser teksten og dernæst svare på spørgsmålene, eller om de skal arbejde med dem undervejs. Du kan med fordel opfordre dem til at skrive deres svar/noter ned til en fælles opsamling i klassen.

Del 2: Ekstraopgaver til del 1

Materialet inkluderer fem personlige fortællinger om oplevelser med racisme. De har til formål at give eleverne en dybere forståelse for, hvordan racisme ser ud på forskellige måder, hvordan det opleves og racismens faktuelle og personlige konsekvenser.

Eleverne inddeles i grupper og hver gruppe tildeles deres egen case. Alle grupper skal forberede en kort fremlæggelse for klassen, så eleverne på den måde bliver præsenteret for samtlige fortællinger. Undervisningsmaterialet inkluderer to forskellige opgavebeskrivelser, og du kan vælge, hvordan eleverne skal arbejde med fortællin-

ger. Se elevmaterialet for udførlige beskrivelser. Vi forventer, at arbejdet med cases vil kræve en dobbeltlektion. 45 minutter, hvor eleverne læser og arbejder med deres tildelte case, efterfulgt af 45 minutter med fremlæggelser og opsamling.

Lav et skuespil

Eleverne læser casen sammen og svarer ligeledes på et par arbejdsspørgsmål for at sætte dem ind i fortællingen. Fremlæggelsen forberedes som et mindre skuespil.

Lav en fremlæggelse

Eleverne læser casen sammen og svarer efterfølgende på de dertilhørende arbejdsspørgsmål. Med udgangspunkt i deres svar forbereder de en klassisk fremlæggelse, hvor de hver fortæller lidt om netop deres case.

Til den fælles opsamling kan I med fordel vende, hvor forskelligt racisme kan komme til udtryk, hvorfor det kan være svært at vide, hvad man kan gøre i sådanne situationer. Og sidst, men ikke mindst, vigtigheden af blot at være problemet bevidst.

Del 3: *Hvad er et privilegie?*

Denne tekst har til formål at give eleverne en grundlæggende forståelse af, hvad et privilegie er. Vælger du at bruge privilegieøvelserne, forudsætter de, at eleverne har denne viden.

Vejledning til privilegieøvelser

Med denne vejledning vil vi klæde dig på til at tage dine elever gennem to privilegieøvelser. De er bygget op som en pakkeleg og et løb. Øvelserne kan ikke stå alene, og det er derfor vigtigt, at du sætter tid nok af til at gennemføre begge øvelser. Som underviser har du en aktiv rolle i øvelserne: Du skal facilitere øvelserne, hjælpe eleverne i gang med arbejdsopgaverne og – sidst, men ikke mindst – sætte rammerne for fælles diskussion og refleksion i klassen. For at være klædt bedst muligt på til opgaven anbefaler vi, at du læser denne tekst godt igennem. Teksten gennemgår kort:

- Øvelsernes formål
- Introduktionstekst 'Hvad er et privilegie?'
- Spillevejledning til øvelserne
- Løbende arbejdsopgaver samt fælles opsamling
- Udsagn til pakkeleg og løb

Øvelsernes formål:

Med inspiration fra de klassiske privilegietest har vi udviklet en **privilegie-pakkeleg**. Denne leg skal give eleverne en forståelse af, hvad privilegier er, og hvilken betydning de har. Gennem pakkelegen får eleverne tildelt nogle udsagn — altså ikke baseret på deres virkelige liv, men på spillets præmisser.

Efterfølgende gennemfører eleverne et **privilegieløb**, hvor de konkurrerer med afsæt i de privilegier, de har "vundet" i pakkelegen. Dette greb er bevidst valgt for at undgå at sætte de elever, som i hverdagen ikke har samme privilegier som majoriteten, i en udsat position.

Øvelserne hjælper eleverne med at forholde sig kritisk til, hvad privilegier betyder — både i et samfundsperspektiv og i deres eget liv. Løbet har til formål at synliggøre, hvordan privilegier kan påvirke de muligheder man har på hånden.

Introduktionstekst til eleverne:

Pakkelegen og privilegieløbet forudsætter, at eleverne har en grundlæggende forståelse af, hvad et privilegie er. For at sikre, at eleverne har samme forudsætninger for at deltage aktivt, indeholder materialet en kort introducerende tekst, der forklarer begrebet. Eleverne kan med fordel have læst denne på forhånd. Alternativt kan du som underviser bruge teksten som inspiration til et fælles oplæg i klassen, inden legene sættes i gang.

Inden I går gang:

- Eleverne inddeles i grupper af fire-fem.
- Alle udsagn printes. Der skal printes et sæt pr. gruppe, og hver gruppe skal have en terning.
- Udsagnene lægges med tekstsiden nedad, så eleverne ikke kan se, hvad der står på hver 'pakke.'

Spillevejledning til pakkeleg:

Gennem pakkelegen fordeles de forskellige udsagn mellem eleverne. Det er altså helt tilfældigt, hvilke udsagn eleverne senere har på hånden, når de skal gennemføre privilegieløbet. I grupperne skiftes eleverne til at kaste med en terning. Slår man en 6'er, tager man en pakke. Slår man en 1'er, skal man give en pakke væk til en anden. Legen kører i 10 minutter. Hvis ikke alle udsagn er blevet fordelt inden da, kan eleverne på skift trække de resterende — stadig uden at kunne se, hvad de får — eller I kan fortsætte legen med reglen om kun at måtte tage en pakke, slår man en 6'er. Når alle udsagn er fordelt, og legen er slut, vender eleverne pakkerne om. Nu starter arbejdsopgave 1.

1

Eleverne skal både individuelt og i gruppen tage stilling til, om de udsagn, de har vundet, kan forstås som privilegier. Arbejdsopgaven begynder med, at eleverne bruger et par minutter på at danne sig et overblik over de "pakker", de har fået, og reflektere over indholdet. Herefter diskuterer grup-

pen, om de enkelte udsagn kan betragtes som privilegier. Denne diskussion forbereder eleverne til den fælles refleksion og diskussion, der følger under privilegieløbet.

Spillevejledning til privilegieløb:

Når eleverne har gennemført arbejdsopgave 1, tages de med ud på et større område — for eksempel en sportsbane eller et andet udeområde — hvor der er plads til at gennemføre privilegieløbet. Eleverne stiller sig op på en række, som skulle de til at konkurrere i en sprint. Som underviser læser du nu de forskellige udsagn op. Afhængigt af, om udsagnet kan forstås som et privilegie, skal eleverne tage enten et skridt frem eller et skridt tilbage. Retningen fremgår af listen med udsagn. Her begynder arbejdsopgave 2.

2

Løbende gennem øvelsen kan du med fordel inddrage eleverne i vurderingen af, om der er tale om et privilegie, inden du afslører, om de med det respektive udsagn skal træde et skridt frem eller tilbage. Således bliver eleverne udfordret til at forholde sig til, hvad et privilegie er, samtidig med at de

træner deres evne til sprogligt at håndtere svære og måske ubehagelige emner. Når alle udsagn er blevet læst op, og eleverne står placeret på deres respektive pladser, går I videre til arbejdsopgave 3.

3

Dette er en fælles opgave. Når eleverne står fordelt på deres pladser, efter alle 'pakker' er blevet læst op, beder du dem kigge rundt: Hvordan er deres kammerater placeret? Diskuter derefter, hvorfor det ser sådan ud. Som underviser ligger der en vigtig opgave i at samle op på elevernes refleksioner, så det bliver tydeligt, at privilegier

er strukturelle og dermed ikke noget, man som enkeltperson vælger til eller fra. Når denne opgave er gennemført, skal eleverne konkurrere om at komme først til målstregen. Du vælger et givent punkt som målstreg for løbet. Efter løbet følger yderligere to opgaver, som rundes af med en fælles opsamling i klassen.

4

Dette er en plenumøvelse. Eleverne har nu gennemført løbet. Måske var der nogle af dem, der fra start stod længere væk fra målstregen, som alligevel klarede sig godt? Brug et par minutter på at diskutere, hvordan privilegier kan være afgørende for, hvilke muligheder man som person har

til rådighed, og hvilken betydning det har. Måske kan eleverne fortælle, hvordan det føltes at skulle løbe ekstra hurtigt for at indhente de andre.

5

Dette er en gruppeopgave. Eleverne vender tilbage til de grupper, de spillede pakkeleg i. De skal nu diskutere følgende spørgsmål:

- Hvilke privilegier oplever I selv at have?
- Hvordan ville jeres hverdag se ud uden de privilegier?
- Hvad tænker I ligger til grund for at privilegier opstår?

Fælles opsamling:

Start med at samle op på den foregående gruppeøvelse.

Som afrunding på lektionen kan du med fordel opfordre eleverne til at dele, hvilke tanker og følelser, øvelserne satte gang i hos dem.

Facitlist til privilegiepakkeleg og -løb (se s. 14-15 for udsagnslisten til udklip):

1. Begge mine forældre er højtuddannede → Træd frem
2. En eller begge af mine forældre modtager kontanthjælp → Træd tilbage
3. Jeg har dansk pas → Træd frem
4. Jeg er ordblind → Træd tilbage
5. Jeg behøver ikke forholde mig til statsborgerskab og opholdstilladelse. → Træd frem
6. Jeg bor sammen med begge mine forældre → Træd frem
7. Mine forældre er skilt → Træd tilbage
8. Jeg kan frit deltage i sportsaktiviteter uden fysiske begrænsninger → Træd frem
9. Jeg har ingen diagnoser → Træd frem
10. Jeg er bange for at mit navn påvirker mine muligheder for at få jobs eller læreplads → Træd tilbage
11. Jeg bor hos en plejefamilie → Træd tilbage
12. Jeg har et dansk-klingende navn → Træd frem
13. Jeg kan nemt finde film og serier med hovedpersoner, der ligner mig → Træd frem.
14. Jeg har oplevet eller bekymrer mig om, at få sexistiske kommentarer på mine evner eller mit udseende → Træd tilbage
15. Jeg har nemt ved at finde tøj, der passer min krop → Træd frem
16. En af mine forældre har siddet i fængsel → Træd tilbage
17. En eller begge af mine forældre kan ikke det danske sprog → Træd tilbage
18. Jeg er vokset op i hjem, hvor det kan være svært at få pengene til at slå til → Træd tilbage
19. Jeg er en heteroseksuel mand → Træd frem
20. Jeg har oplevet eller bekymrer mig om, at få kommentarer på min seksualitet → Træd tilbage

Del 4: Afsluttende analyseopgaver

Materialet inkluderer tre forskellige analyseopgaver, du kan vælge imellem. De har til formål at give eleverne en forståelse for, hvordan racisme/diskriminerende sprogbrug er indlejret i samfundet, og der bygges videre på elevernes sproglige bevidsthed.

Du finder her en kort præsentation af de tre opgaver. Til alle opgaver er der målrettede arbejds spørgsmål. For en mere udførlig beskrivelse, se opgavebeskrivelserne til eleverne. Vi anbefaler, at eleverne arbejder i par med disse opgaver og at hvert par fremlægger deres resultater for et andet par. Således får de øvet sig i at udtrykke sig sprogligt om svære problemstillinger og bliver samtidig præsenteret for forskellige perspektiver.

Til den fælles opsamling kan I med fordel reflektere over/diskutere den magt, der ligger i sproget, og hvordan vores sprog kan påvirke, hvordan vi handler og kan medvirke i at normalisere racisme.

Analyse af Lars Løkke Rasmussens nytårstale 2018

Eleverne skal undersøge sproget i denne tale, hvor der er et særligt fokus på 'udenlandsdanskere.' Hvis der er tid til det, kan eleverne med fordel se talen færdig - det er cirka 10 min.

Gå på opdagelse selv

Eleverne skal gå på opdagelse på forskellige mediers hjemmeside og undersøge, hvordan personer med udenlandsk baggrund omtales. Tager du eleverne gennem denne opgave, vil det være en fordel, hvis du forinden finder et par artikler, du kan henvise dem til, hvis de finder det svært.

Analyse af debatindlæg

Eleverne skal analysere denne kommentar udgivet i Information i 2018. Artiklen tager udgangspunkt i forfatterens egne refleksioner som minoritetsetnisk person i Danmark.

Hvordan passer projektet ind i fælles mål?

Undervisningsmaterialet egner sig særligt til brug både i dansk og samfundsfag. Det kan med fordel bruges i et tværfagligt forløb. Se de nedenstående tabeller for et bredere overblik over, hvordan dette projekt kan bidrage til fælles mål i de respektive fag. Der er taget udgangspunkt i fælles mål for elever i niende klasse.

Fælles mål for samfundsfag:

Kompetenceområde	Kompetencemål	Færdigheds-videns-områder og mål	Hvordan projektet bidrager til målene
Sociale og kulturelle forhold	Eleven kan tage stilling til og handle i forhold til sociale og kulturelle sammenhænge og problemstillinger	1. Eleven har viden om socialisering og identitetsdannelse 2. Eleven kan diskutere kulturs betydning for individer og grupper. 3. Eleven kan analysere sociale forskelle med begreber om social differentiering.	Med sit fokus på at motivere eleverne til at forstå deres egen position og magt i relation til racisme-og hvilken forskel de kan gøre, bidrager projektet særligt til dette kompetencemål. Ift. færdighedsmål etc, så tager projektet sit afsæt i forskellige sociale grupper med fokus på særligt etnicitet. Andre gruppemarkører bliver dog også diskuteret. Gennem projektet får eleven forståelse for forskelle mellem grupper i samfundet og betydningen heraf.
Politik	Eleven kan tage stilling til politiske problemstillinger lokalt og globalt og komme med forslag til handlinger.	1. Eleven kan diskutere aktørers brug af medier til at påvirke den politiske dagsorden og beslutninger. 2. Eleven har viden om mediers betydning for politik.	Eleverne bliver udfordret til at tænke over sprogets betydning. Særligt analyseopgaverne opfordrer eleverne til at tænke kritisk over, hvordan forskellige aktører bruger sproget - herunder også medierne. I materialet ligger der en diskussion om mediernes rolle både ift. priming og agenda-setting.

Kompetenceområde	Kompetencemål	Færdigheds-videns-områder og mål	Hvordan projektet bidrager til målene
Samfundsfaglige metoder	Eleven kan anvende samfundsfaglige metoder.	Eleven kan sprogligt nuanceret udtrykke sig om samfundsfaglige problemstillinger samt målrettet læse og skrive samfundsfaglige tekster.	Eleven har en aktiv rolle gennem projektet. Med forskelligartede arbejdsopgaver og øvelser bliver eleverne udfordret ift. hvordan de taler om denne problemstilling, hvordan de tilpasser deres læsning til de forskellige typer tekst, og hvordan de formulerer sig på skrift omkring netop denne problemstilling.

Fælles mål for dansk:

Kompetenceområde	Kompetencemål	Færdigheds-videns-områder og mål	Hvordan projektet bidrager til målene
Læsning	Eleven kan styre og regulere sin læseproces og diskutere teksters betydning i deres kontekst.	1. Eleven kan afgøre, hvordan en tekst skal læses. 2. Eleven har viden om ordvalgets betydning for budskabet.	Eleverne bliver gennem materialet præsenteret for forskellige typer tekstmateriale, som de skal arbejde med på forskellige måder. Projektet søger at skabe en sproglig bevidsthed hos eleverne. De skal arbejde med det i tekster såvel som hos dem selv. Derigennem bliver de opfordret til at tænke over betydningen af deres ordvalg.

Kompetenceområde	Kompetencemål	Færdigheds-videns-områder og mål	Hvordan projektet bidrager til målene
Fortolkning	Eleven kan forholde sig til kultur, identitet og sprog gennem systematisk undersøgelse og diskussion af litteratur og andre æstetiske tekster.	1. Eleven kan gennemføre en målrettet analyse af en tekst. 2. Eleven kan sætte teksten i relation til aktuelle problemstillinger	Eleverne bliver udfordret i deres analysefærdigheder gennem forskelligartede analyseopgaver. Alle opgaver følges op med et større perspektiverende spørgsmål, der relaterer teksten/diskussion tilbage til den større problemstilling om racisme i Danmark, og hvordan eleverne selv kan være med til at gøre en forskel.
Kommunikation	Eleven kan deltage reflekteret i kommunikation i komplekse formelle og sociale situationer.	1. Eleven kan deltage aktivt, åbent og analytisk i dialog. 2. Eleven kan iagttage udtryk for holdninger i sprog. 3. Eleven kan iagttage, hvordan vi danner forestillinger om verden med ord og sprog. 4. Eleven kan karakterisere og diskutere sprog i forskellige situationer	Særligt dette kompetenceområde vægter højt i projektet. I relation til projektets formål er der særligt fokus på at skabe en sproglig bevidsthed hos eleverne. Gennem både analyseopgaver, tekstmateriale og diskussion/refleksion med deres klassekammerater opfordres eleverne til at tænke over hvordan sprog er et værktøj, og hvordan man kan anvende det forskelligt samt betydningen heraf.

Udsagn til privilegiepakkeleg og -løb

1. Begge mine forældre er højtuddannede	2. En eller begge af mine forældre modtager kontanthjælp
3. Jeg har dansk pas	4. Jeg er ordblind
5. Jeg behøver ikke forholde mig til statsborgerskab og opholdstilladelse	6. Jeg bor sammen med begge mine forældre
7. Mine forældre er skilt	8. Jeg kan frit deltage i sportssaktiviteter uden fysiske begrænsninger
9. Jeg har ingen diagnoser	10. Jeg er bange for at mit navn påvirker mine muligheder for at få jobs eller læreplads

11. Jeg bor hos en plejefamilie	12. Jeg har et dansk-klingende navn
13. Jeg kan nemt finde film og serier med hovedpersoner, der ligner mig	14. Jeg har oplevet eller bekymrer mig om, at få sexistiske kommentarer på mine evner eller mit udseende
15. Jeg har nemt ved at finde tøj, der passer min krop	16. En af mine forældre har siddet i fængsel
17. En eller begge af mine forældre kan ikke det danske sprog	18. Jeg er vokset op i hjem, hvor det kan være svært at få pengene til at slå til
19. Jeg er en heteroseksuel mand	20. Jeg har oplevet eller bekymrer mig om, at få kommentarer på min seksualitet